

साथ निभाना

कि तुम हातावर लगाभारि तळावडे मूळजी नाही
नाही इस्तेगणाम निष्ठाव ठाव ठाव तुम हात लाई सुपाणम निष्ठाव

‘तुम तो ठहरे परदेसी, साथ क्या निभाओगे.’ लोकगीतावरून बेतलेले हे गीत खूपच लोकप्रिय झाले होते. बहुतेक सर्व भाषांमधून निर्माण झालेल्या लोकसंगीतात मुर्लींना परदेशी मुसाफिरांपासून सावध राहायला सांगितले आहे. ते कितीही आकर्षक वाटले तरी त्यांच्यात मन गुंतवायचं नाही. कारण त्यांच्यामध्ये नैसर्गिक ओढ त्यांच्या आपल्या देशाला परत जाण्याची असते. मग प्रेम की आपलं गाव, आपलं घर या भावनांमध्ये संघर्ष झाला तर ते प्रेमाला गौण समजण्याचा धोका असतो.

स्त्री-पुरुषांच्या प्रेमामध्ये एक नाजूक धागा पुढच्या पिढीबद्दलच्या वात्सल्याचाही असतो. या आयुष्यात सगळ्याच गोष्टी एकमेकांच्या साथीने करताना आपल्या वंशसातत्याचा धागासुद्धा त्यांना टिकवून धरायचा असतो. तारुण्यात असणारे लैंगिक आकर्षण नैसर्गिक असते. पण आयुष्य तारुण्याबोबर संपत नाही. विवाहसंस्था तारुण्यानंतरसुद्धा एकमेकांच्या सहवासाचे आकर्षण आणि पुढच्या पिढीच्या जोपासनेसाठी अस्तित्वात आली आहे. पण आता पाश्चात्य राहणीच्या स्वार्थप्रेरित विचारसरणीमुळे ती धोक्यात आलेली आहे.

तारुण्यात अपत्यप्रेमाचे, वात्सल्याचे सुख यालाच पुढची पिढी मुकणार आहे की काय, असे वाटते. मग नातवडे वाढताना पाहणे, त्यांच्या सहवासाचे सुख अनुभवणे हा तर फार लांबचा पल्ला झाला. कुटुंबसंस्थेमध्ये स्वतःच्या स्वातंत्र्याला, इच्छा-वासनांना मुरड घालावी लागते. हे शक्य व्हावे म्हणून नातेसंबंधांना परस्पर प्रेमाचा आधार आवश्यक असतो.

मुळात सहचराबद्दलचेच प्रेम टिकवण्याचा फारसा प्रयत्न होत नाही. मग विवाहसंबंधातून निर्माण होणाऱ्या इतर नात्यांचा काय पाड ? तारुण्यात परस्परांबद्दल वाटणारे आकर्षण म्हणजे प्रेम नव्हे. विवाहानंतर सुरुवातीला आपल्या सवर्यींना मुरड घालून एकत्र राहण्याचा प्रयोग होतो. तो नंतर सुद्धा तितकाच यशस्वी होऊ शकतो. एकमेकांची सगळीच मतं पटतील, असं नाही आणि ती पटायला हवीतच असंही नाही. पण विचारांचे जे धागे समान असतात, असू शकतात त्यांच्याकडे दुर्लक्ष व्हायला लागतं. मग एकमेकांचा सहवास नकोसा वाटायला लागतो.

प्रेम हे करायचं असतं. ती आयुष्यभराची साधना आहे. ते आपोआप होत नसतं. फक्त तारुण्यातल्या नैसर्गिक आकर्षणामुळे काही काळ तसं वाटतं.

पण प्रेमाची भावना टिकवून धरायला, जोपासायला प्रयत्नच हवा. तो प्रयत्न मनापासून झाला नाही तर एकाच घरात राहणारी माणसंसुद्धा मनानं परदेशी होतात. तसं होऊ न देण म्हणजेच ‘साथ निभाना’.

मिठ ठिस्य

प्राळीगाड यांगीनी साकांक्षा किंवा अविक्षा किंवा लाल बांधीकाळी इच्छा नाही
आहे रुक्मिणी लालांका —————— प्राळीगाड यांगीनी साकांक्षा किंवा अविक्षा किंवा लाल

-भीष्मराज वाम
(‘मना सज्जना’ या पुस्तकातून)